

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (πρώτο τμήμα)

της 17ης Δεκεμβρίου 2020*

«Προδικαστική παραπομπή – Ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων – Ελευθερία εγκαταστάσεως – Πρόσβαση στο επάγγελμα του δικηγόρου – Απαλλαγή από την υποχρέωση εκπαίδευσως και αποκτήσεως σχετικού τίτλου – Χορήγηση της απαλλαγής – Προϋποθέσεις – Εθνική κανονιστική ρύθμιση που προβλέπει την απαλλαγή υπέρ των δημοσίων υπαλλήλων και των πρώην δημοσίων υπαλλήλων κατηγορίας Α ή των εξομοιούμενων προς αυτούς οι οποίοι έχουν ασχοληθεί επαγγελματικά με το εθνικό δίκαιο, εντός της εθνικής επικράτειας, στην εθνική δημόσια διοίκηση του οικείου κράτους μέλους ή σε διεθνή οργανισμό»

Στην υπόθεση C-218/19,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Cour de cassation (Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο, Γαλλία) με απόφαση της 20ής Φεβρουαρίου 2019, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 12 Μαρτίου 2019, στο πλαίσιο της δίκης

Adina Onofrei

κατά

Conseil de l'ordre des avocats au barreau de Paris,

Bâtonnier de l'ordre des avocats au barreau de Paris,

Procureur général près la cour d'appel de Paris,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πρώτο τμήμα),

συγκείμενο από τους J.-C. Bonichot, πρόεδρο τμήματος, L. Bay Larsen (εισηγητή), C. Toader, M. Safjan και N. Jääskinen, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: M. Bobek

γραμματέας: R. Şereş, διοικητική υπάλληλος,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 17ης Ιουνίου 2020,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

– η Α. Onofrei, εκπροσωπούμενη από τον J. Jourdan και την F. Abouzeid, avocats,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γαλλική.

- το Conseil de l'ordre des avocats au barreau de Paris (Διοικητικό Συμβούλιο του Δικηγορικού Συλλόγου Παρισιού) και ο bâtonnier de l'ordre des avocats au barreau de Paris (πρόεδρος του Δικηγορικού Συλλόγου Παρισιού), εκπροσωπούμενοι από τις H. Farge και C. Waquet, avocates,
- η Γαλλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τις A. Daniel και A.-L. Desjonquères,
- η Ελληνική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τις Μ. Τασσοπούλου και Δ. Τσαγκαράκη,
- η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τους B.-R. Killmann, É. Gippini Fournier και H. Støvlbæk,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 16ης Σεπτεμβρίου 2020,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία των άρθρων 45 και 49 ΣΛΕΕ, σε σχέση με τις προϋποθέσεις προσβάσεως στο επάγγελμα του δικηγόρου που προβλέπει η εθνική κανονιστική ρύθμιση.
- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ της Adina Onofrei, αφενός, και του conseil de l'ordre des avocats de Paris (Διοικητικού Συμβουλίου του Δικηγορικού Συλλόγου Παρισιού, Γαλλία), του bâtonnier de l'ordre des avocats au barreau de Paris (προέδρου του Δικηγορικού Συλλόγου Παρισιού), καθώς και του procureur général près la cour d'appel de Paris (εισαγγελέα εφετών του Παρισιού), αφετέρου, σχετικά με την αίτηση της A. Onofrei για εγγραφή στον δικηγορικό σύλλογο.

Το νομικό πλαίσιο

Το γαλλικό δίκαιο

- 3 Όσον αφορά την πρόσβαση στο επάγγελμα του δικηγόρου, το άρθρο 11 του loi n° 71-1130, du 31 décembre 1971, portant réforme de certaines professions judiciaires et juridiques (νόμου 71-1130, της 31ης Δεκεμβρίου 1971, για τη μεταρρύθμιση ορισμένων δικαστικών και νομικών επαγγελμάτων), όπως ίσχυε κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της διαφοράς της κύριας δίκης (στο εξής: νόμος 71-1130), ορίζει τα εξής:

«Ουδείς δύναται να έχει πρόσβαση στο δικηγορικό επάγγελμα αν δεν πληροί τις ακόλουθες προϋποθέσεις:

1° είναι Γάλλος, υπήκοος κράτους μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή κράτους που αποτελεί συμβαλλόμενο μέρος της Συμφωνίας για τον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο [...].

2. διαθέτει, με την επιφύλαξη των κανονιστικών διατάξεων που θεσπίστηκαν για την εφαρμογή της οδηγίας 2005/36/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 7ης Σεπτεμβρίου 2005 [σχετικά με την αναγνώριση των επαγγελματικών προσόντων (JO 2005, L 255, p. 22)], όπως τροποποιήθηκε, και των διατάξεων που αφορούν τα πρόσωπα που έχουν ασκήσει ορισμένες λειτουργίες ή δραστηριότητες στη Γαλλία, τουλάχιστον πτυχίο νομικής ή τίτλους ή διπλώματα που αναγνωρίζονται ως ισοδύναμα για την άσκηση του επαγγέλματος με κοινή απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης και του αρμόδιου για τα πανεπιστήμια υπουργού.

3° διαθέτει πιστοποιητικό επάρκειας για την άσκηση του δικηγορικού επαγγέλματος, με την επιφύλαξη των κανονιστικών διατάξεων που αναφέρονται στην παράγραφο 2° [...]

[...]».

- 4 Όσον αφορά τις κανονιστικές αυτές διατάξεις, το άρθρο 98 του décret no 91-1197, du 27 novembre 1991, organisant la profession d'avocat (διατάγματος 91-1197, της 27ης Νοεμβρίου 1991, σχετικά με την οργάνωση του δικηγορικού επαγγέλματος), όπως ίσχυε κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της διαφοράς της κύριας δίκης (στο εξής: διάταγμα 91-1197), προβλέπει τα εξής:

«Απαλλάσσονται από την υποχρέωση θεωρητικής και πρακτικής εκπαιδύσεως και αποκτήσεως του πιστοποιητικού επάρκειας για την άσκηση του δικηγορικού επαγγέλματος:

[...]

4° οι δημόσιοι υπάλληλοι και οι πρώην δημόσιοι υπάλληλοι της κατηγορίας A ή τα πρόσωπα που εξομοιώνονται με τους υπαλλήλους της κατηγορίας αυτής, οι οποίοι έχουν ασκήσει υπ' αυτή την ιδιότητα νομικής φύσεως δραστηριότητες επί οκτώ τουλάχιστον έτη σε διοικητική αρχή ή δημόσια υπηρεσία ή σε διεθνή οργανισμό·

[...]».

- 5 Κατά το άρθρο 5bis του loi n° 83-634, du 13 juillet 1983, portant droits et obligations des fonctionnaires (νόμος 83-634, της 13ης Ιουλίου 1983, περί δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των δημοσίων υπαλλήλων), όπως ίσχυε κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της διαφοράς της κύριας δίκης (στο εξής: νόμος 83-634), «[ο]ι υπήκοοι των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας ή άλλου συμβαλλόμενου στη Συμφωνία για τον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο κράτους, πλην της Γαλλίας, έχουν πρόσβαση, υπό τις προϋποθέσεις που προβλέπει ο γενικός κανονισμός, στα σώματα δημόσιας διοίκησης, στις κατηγορίες θέσεων εργασίας και στις θέσεις εργασίας. Ωστόσο, δεν έχουν πρόσβαση στις θέσεις εργασίας των οποίων οι αρμοδιότητες είτε δεν μπορούν να διαχωριστούν από την άσκηση της κρατικής κυριαρχίας είτε συνεπάγονται άμεση ή έμμεση συμμετοχή στην άσκηση προνομίων δημόσιας εξουσίας του κράτους ή των άλλων δημοσίων φορέων.

[...]»

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

- 6 Η Α. Ονοφρεί, υπάλληλος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, ζήτησε να γίνει δεκτή στον Δικηγορικό Σύλλογο Παρισιού με βάση την απαλλαγή που προβλέπεται στο άρθρο 98, παράγραφος 4, του διατάγματος 91-1197.
- 7 Από τη δικογραφία που έχει στη διάθεσή του το Δικαστήριο προκύπτει ότι το Διοικητικό Συμβούλιο του Δικηγορικού Συλλόγου Παρισιού, αφού διαπίστωσε ότι η Α. Ονοφρεί, κάτοχος πτυχίου νομικής, μεταπτυχιακού τίτλου νομικής *diplôme d'études approfondies* (DEA) και διδακτορικού διπλώματος νομικής χορηγηθέντων από γαλλικά πανεπιστήμια, πληρούσε την προϋπόθεση του πτυχίου που προβλέπεται στο άρθρο 11, παράγραφος 2, του νόμου 71-1130, απέρριψε παρά ταύτα την αίτησή της με την αιτιολογία ότι, επειδή η Α. Ονοφρεί ουδέποτε είχε ασκήσει τα καθήκοντά της σε διοικητική αρχή ή δημόσια υπηρεσία η οποία υπόκειται στον κανονισμό υπηρεσιακής κατάστασης της γαλλικής δημόσιας διοίκησης ούτε είχε ποτέ αποσπασθεί από γαλλική διοικητική αρχή ή δημόσια υπηρεσία σε διεθνή οργανισμό, δεν πληρούσε τις προβλεπόμενες προϋποθέσεις για την εν λόγω κατά παρέκκλιση πρόσβαση στο δικηγορικό επάγγελμα.

- 8 Το *cour d'appel de Paris* (εφετείο Παρισιού, Γαλλία) επικύρωσε την ως άνω απόφαση. Το εφετείο στήριξε τη συλλογιστική του στην παραδοχή ότι η βούληση να διασφαλισθεί η ικανοποιητική γνώση του εθνικού δικαίου από τον δικηγόρο έχει ως σκοπό να διαφυλάξει την πλήρη, καίρια και αποτελεσματική άσκηση των δικαιωμάτων άμυνας των πολιτών, δεδομένου ότι, ακόμη και αν το δίκαιο αυτό περιλαμβάνει ορισμένο αριθμό ευρωπαϊκών κανόνων, διατηρεί εντούτοις μια ιδιαιτερότητα και δεν περιορίζεται στους κανόνες αυτούς. Περαιτέρω, αφού διαπίστωσε ότι η Α. Ονοφρεί είχε ασκήσει καθήκοντα στην Επιτροπή στον τομέα του δικαίου της Ένωσης που αφορά την εσωτερική αγορά, τις κρατικές ενισχύσεις, τις πρακτικές που αντιβαίνουν προς τους κανόνες του ανταγωνισμού και τους νέους ευρωπαϊκούς κανόνες στον τομέα της βελτιωμένης ρυθμίσεως, συνήγαγε εξ αυτού ότι δεν αποδεικνυόταν η πρακτική της ενασχόληση με το εθνικό δίκαιο.
- 9 Το *Cour de cassation* (Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο, Γαλλία), επιληφθέν αιτήσεως αναιρέσεως που αφορά, μεταξύ άλλων, παραβίαση της αρχής της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων και προσβολή της ελευθερίας εγκαταστάσεως, διερωτάται αν συμβιβάζεται με το δίκαιο της Ένωσης η άρνηση εισδοχής της Α. Ονοφρεί στον Δικηγορικό Σύλλογο Παρισιού.
- 10 Το δικαστήριο αυτό, εξετάζοντας το εθνικό δίκαιο, διαπιστώνει, κατ' αρχάς, ότι από τον νόμο 71-1130 προκύπτει ότι ο δικηγόρος μπορεί να ασκεί το επάγγελμά του ως ελεύθερος επαγγελματίας ή ως μισθωτός. Στη συνέχεια, επισημαίνει ότι το άρθρο 11 του νόμου αυτού εξαρτά την πρόσβαση στο δικηγορικό επάγγελμα από την προϋπόθεση να έχει ασκήσει ο υποψήφιος ορισμένα καθήκοντα ή δραστηριότητες στη Γαλλία και ότι το άρθρο 98, παράγραφος 4, του διατάγματος 91-1197 μπορεί να θεωρηθεί, αφενός, ότι εξαρτά την απαλλαγή από την υποχρέωση εκπαίδευσης και απόκτησης σχετικού τίτλου που επιβάλλεται για την πρόσβαση αυτή από την ιδιότητα του δημοσίου υπαλλήλου της γαλλικής δημόσιας διοίκησης και μόνον και, αφετέρου, ότι εξαρτά την απαλλαγή αυτή από τη γνώση του εθνικού δικαίου «γαλλικής προελεύσεως». Το εν λόγω δικαστήριο συνάγει εντεύθεν ότι το εθνικό μέτρο, το οποίο συνίσταται στον συνδυασμό των διατάξεων αυτών, μπορεί να θεωρηθεί ότι συνιστά περιορισμό της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων ή της ελευθερίας εγκαταστάσεως.
- 11 Το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι πρέπει προηγουμένως να κριθεί αν το εν λόγω μέτρο εφαρμόζεται αδιακρίτως στους υπηκόους του κράτους μέλους υποδοχής ή εγκαταστάσεως και στους υπηκόους των άλλων κρατών μελών ή αν εισάγει δυσμενή διάκριση.
- 12 Συναφώς, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει, μεταξύ άλλων, ότι από το άρθρο 5bis του νόμου 83-634 προκύπτει ότι, με εξαίρεση ορισμένες θέσεις εργασίας που σχετίζονται με την άσκηση κρατικής κυριαρχίας ή προνομίων δημόσιας εξουσίας, οι υπήκοοι των κρατών μελών της Ένωσης έχουν πρόσβαση στη γαλλική δημόσια διοίκηση και, επομένως, η επίμαχη στην κύρια δίκη απαλλαγή εξαρτάται από την ιδιότητα του υπαλλήλου δημόσιας διοίκησης η οποία, μολονότι είναι εθνική, είναι σε μεγάλο βαθμό ανοικτή σε όλους τους υπηκόους των κρατών μελών.
- 13 Εντούτοις, λαμβανομένου υπόψη του γεγονότος ότι η απαλλαγή αυτή στηρίζεται στα κριτήρια που αφορούν την άσκηση ορισμένων καθηκόντων ή δραστηριοτήτων στη Γαλλία, τη γνώση του εθνικού δικαίου και την ιδιότητα του υπαλλήλου της γαλλικής δημόσιας διοίκησης, συνάγεται ότι, *de facto*, η εν λόγω απαλλαγή μπορεί να χορηγηθεί μόνο στα μέλη της γαλλικής δημόσιας διοίκησης που έχουν ασκήσει την επαγγελματική τους δραστηριότητα στη γαλλική επικράτεια, η πλειονότητα των οποίων έχει τη γαλλική ιθαγένεια, και ότι αποκλείεται η χορήγηση της απαλλαγής αυτής στους υπαλλήλους της δημόσιας διοίκησης της Ένωσης, ακόμη και αν αυτοί έχουν ασκήσει, εκτός της γαλλικής επικράτειας, νομικής φύσεως δραστηριότητες στον τομέα του εθνικού δικαίου «γαλλικής προελεύσεως». Ως εκ τούτου, θα μπορούσε να γίνει δεκτό ότι η επίμαχη στην κύρια δίκη εθνική κανονιστική ρύθμιση εισάγει έμμεση δυσμενή διάκριση λόγω ιθαγένειας. Τούτο προϋποθέτει ότι η γαλλική δημόσια διοίκηση και η δημόσια διοίκηση της Ένωσης μπορούν να θεωρηθούν ως αντικειμενικώς συγκρίσιμες οντότητες.

- 14 Τέλος, το αιτούν δικαστήριο καταλήγει ότι, εν πάση περιπτώσει, για να μπορεί να θεωρηθεί ότι οι εξεταζόμενοι περιορισμοί δικαιολογούνται από επιτακτικούς λόγους γενικού συμφέροντος ή από λόγους δημόσιας τάξης, δημόσιας ασφάλειας ή δημόσιας υγείας, θα πρέπει να είναι κατάλληλοι για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού και να μην υπερβαίνουν το αναγκαίο για την επίτευξη του σκοπού αυτού μέτρο. Υπό το πρίσμα αυτό, το αιτούν δικαστήριο υπογραμμίζει ότι η επίμαχη στην κύρια δίκη εθνική κανονιστική ρύθμιση δεν επιβάλλει, στο πλαίσιο της εξετάσεως αιτήσεως για τη χορήγηση απαλλαγής από την υποχρέωση εκπαίδευσεως και αποκτήσεως σχετικού τίτλου, την εκ μέρους του υποψηφίου γνώση οποιουδήποτε τομέα του εθνικού δικαίου που σχετίζεται ειδικώς με την οργάνωση των εθνικών δικαστηρίων ή με την ενώπιόν τους διαδικασία.
- 15 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Cour de cassation (Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:
- «1) Προσκρούει στην αρχή σύμφωνα με την οποία η [Συνθήκη ΕΟΚ], νυν, κατόπιν τροποποιήσεων, [Συνθήκη ΛΕΕ], δημιούργησε μια ιδιαίτερη έννομη τάξη, η οποία ενσωματώθηκε στα νομικά συστήματα των κρατών μελών και δεσμεύει τα δικαστήριά τους, εθνική νομοθεσία η οποία εξαρτά τη χορήγηση της απαλλαγής από τις προϋποθέσεις εκπαίδευσεως και αποκτήσεως σχετικού τίτλου που προβλέπονται, κατ' αρχήν, για την πρόσβαση στο δικηγορικό επάγγελμα, από την απαίτηση επαρκούς γνώσης του εθνικού γαλλικού δικαίου από τον αιτούντα την απαλλαγή, αποκλείοντας τη συνεκτίμηση επαρκούς γνώσης αποκλειστικά του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης;
- 2) Προσκρούει στα άρθρα 45 και 49 ΣΛΕΕ εθνική νομοθεσία, η οποία χορηγεί το ευεργέτημα της απαλλαγής από τις προϋποθέσεις εκπαίδευσεως και αποκτήσεως σχετικού τίτλου που προβλέπονται, κατ' αρχήν, για την πρόσβαση στο δικηγορικό επάγγελμα, μόνο σε ορισμένους δημοσίους υπαλλήλους του οικείου κράτους μέλους, οι οποίοι έχουν ασκήσει υπό την ιδιότητα αυτή, στη Γαλλία, νομικές δραστηριότητες σε διοικητική αρχή ή δημόσια υπηρεσία ή διεθνή οργανισμό και αποκλείει από το ευεργέτημα της εν λόγω απαλλαγής τους υπαλλήλους ή πρώην υπαλλήλους της ευρωπαϊκής δημόσιας διοίκησης που έχουν ασκήσει υπό την ιδιότητα αυτή νομικές δραστηριότητες στις υπηρεσίες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, σε έναν ή περισσότερους τομείς του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης;»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

- 16 Όσον αφορά την «απαλλαγή από τις προϋποθέσεις εκπαίδευσεως και αποκτήσεως σχετικού τίτλου που προβλέπονται, κατ' αρχήν, για την πρόσβαση στο δικηγορικό επάγγελμα», για την οποία γίνεται λόγος στα δύο προδικαστικά ερωτήματα, το αιτούν δικαστήριο διευκρίνισε, κατόπιν αιτήματος του Δικαστηρίου, ότι οι όροι αυτοί αναφέρονται στην προβλεπόμενη στο πρώτο εδάφιο του άρθρου 98 του διατάγματος 91-1197 απαλλαγή από τη θεωρητική και πρακτική εκπαίδευση που παρέχεται από τα περιφερειακά κέντρα επαγγελματικής κατάρτισεως, καθώς και από την απόκτηση πιστοποιητικού επάρκειας για την άσκηση του δικηγορικού επαγγέλματος.
- 17 Όσον αφορά την προϋπόθεση κατά την οποία η απαλλαγή από την υποχρέωση θεωρητικής και πρακτικής εκπαίδευσεως, καθώς και αποκτήσεως του πιστοποιητικού επάρκειας για την άσκηση του δικηγορικού επαγγέλματος αφορά, σύμφωνα με τη διατύπωση του δευτέρου ερωτήματος, ορισμένους υπαλλήλους της γαλλικής δημόσιας διοικήσεως, η Γαλλική Κυβέρνηση αμφισβητεί την ερμηνεία αυτή της εθνικής κανονιστικής ρυθμίσεως και υποστηρίζει ότι η εν λόγω προϋπόθεση πρέπει να ερμηνεύεται ευρέως ώστε να περιλαμβάνει τις ευρωπαϊκές δημόσιες διοικήσεις ή τις δημόσιες διοικήσεις των λοιπών κρατών μελών πέραν της γαλλικής δημόσιας διοικήσεως.
- 18 Υπενθυμίζεται ότι, στο πλαίσιο προδικαστικής παραπομπής, το Δικαστήριο είναι αρμόδιο να αποφαινεται επί της ερμηνείας ή του κύρους διατάξεων του δικαίου της Ένωσης αποκλειστικώς και μόνο βάσει της πραγματικής και νομικής κατάστασης που εκθέτει το αιτούν δικαστήριο, προκειμένου

να παράσχει στο δικαστήριο αυτό τα στοιχεία που είναι χρήσιμα για την επίλυση της διαφοράς της οποίας έχει επιληφθεί (απόφαση της 6ης Ιουλίου 2017, *Air Berlin*, C-290/16, EU:C:2017:523, σκέψη 41).

- 19 Υπό τις συνθήκες αυτές, το δεύτερο ερώτημα πρέπει να εξεταστεί με βάση την παραδοχή του αιτούντος δικαστηρίου ότι η κρίσιμη στο πλαίσιο της διαφοράς της κύριας δίκης εθνική κανονιστική ρύθμιση προβλέπει ότι η απαλλαγή, για την πρόσβαση στο επάγγελμα του δικηγόρου, από την υποχρέωση θεωρητικής και πρακτικής εκπαίδευσης, καθώς και αποκτήσεως πιστοποιητικού επάρκειας για την άσκηση του δικηγορικού επαγγέλματος αφορά ορισμένους υπαλλήλους της γαλλικής δημόσιας διοικήσεως και μόνον.
- 20 Εξάλλου, όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 36 των προτάσεών του, από την απόφαση περί παραπομπής και από τις παρατηρήσεις που υποβλήθηκαν στο Δικαστήριο προκύπτει ότι η φράση «γνώση του γαλλικού δικαίου», η οποία περιλαμβάνεται στη διατύπωση του εν λόγω ερωτήματος πρέπει, στην πραγματικότητα, να γίνει αντιληπτή ως «πρακτική ενασχόληση με το γαλλικό δίκαιο». Συγκεκριμένα, κατά το αιτούν δικαστήριο, από τη νομολογία του *Conseil constitutionnel* (Συνταγματικού Δικαστηρίου, Γαλλία) προκύπτει ότι ο νομοθέτης θέλησε να διασφαλίσει ότι τα πρόσωπα που ασκούν το δικηγορικό επάγγελμα έχουν επαρκείς ικανότητες στον τομέα του γαλλικού δικαίου, απαιτώντας ακριβώς να έχουν ασκήσει τα πρόσωπα αυτά νομικής φύσεως δραστηριότητα ή καθήκοντα επί επαρκές χρονικό διάστημα στην εθνική επικράτεια.
- 21 Επομένως, με τα ερωτήματά του, τα οποία πρέπει να συνεξεταστούν, το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσίαν να διευκρινισθεί αν προσκρούει στα άρθρα 45 και 49 ΣΛΕΕ εθνική νομοθεσία δυνάμει της οποίας το ευεργέτημα της απαλλαγής από τις προϋποθέσεις επαγγελματικής καταρτίσεως και αποκτήσεως σχετικού τίτλου, οι οποίες προβλέπονται κατ' αρχήν για την πρόσβαση στο δικηγορικό επάγγελμα, χορηγείται μόνο σε ορισμένους δημοσίους υπαλλήλους κράτους μέλους, οι οποίοι έχουν ασκήσει υπό την ιδιότητα αυτή, εντός του εν λόγω κράτους μέλους, νομικής φύσεως δραστηριότητες στον τομέα του εθνικού δικαίου σε διοικητική αρχή ή δημόσια υπηρεσία ή διεθνή οργανισμό, και αποκλείονται από το ευεργέτημα της εν λόγω απαλλαγής οι υπάλληλοι ή πρώην υπάλληλοι της ευρωπαϊκής δημόσιας διοίκησης που έχουν ασκήσει υπό την ιδιότητα αυτή νομικής φύσεως δραστηριότητες σε έναν ή περισσότερους τομείς του δικαίου της Ένωσης.
- 22 Συγκεκριμένα, από τη δικογραφία που έχει στη διάθεσή του το Δικαστήριο προκύπτει ότι, για να έχει ο υποψήφιος τη δυνατότητα να κάνει χρήση του διαύλου που επιτρέπει την πρόσβαση στο επάγγελμα του δικηγόρου, είτε ως μισθωτός είτε ως ελεύθερος επαγγελματίας, χωρίς να έχει τύχει της θεωρητικής και πρακτικής εκπαίδευσης που παρέχουν τα περιφερειακά κέντρα επαγγελματικής καταρτίσεως ούτε να έχει λάβει το πιστοποιητικό επάρκειας για την άσκηση του δικηγορικού επαγγέλματος, πρέπει να πληροί σωρευτικώς τρεις προϋποθέσεις, ήτοι να προέρχεται από τη γαλλική δημόσια διοίκηση, να έχει εργαστεί στη Γαλλία σε διοικητική αρχή ή σε διεθνή οργανισμό και να έχει ασχοληθεί στην πράξη με το γαλλικό δίκαιο.
- 23 Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι, σε περίπτωση όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, η άσκηση δραστηριοτήτων στο πλαίσιο του νομοθετικώς κατοχυρωμένου δικηγορικού επαγγέλματος, οι οποίες αμείβονται συνήθως είτε από τον πελάτη είτε από το δικηγορικό γραφείο στο οποίο εργάζεται ο δικηγόρος, εμπίπτει στο άρθρο 49 ΣΛΕΕ. Στο μέτρο που η αμοιβή μπορεί να λάβει τη μορφή μισθού, είναι επίσης δυνατόν να έχει εφαρμογή το άρθρο 45 ΣΛΕΕ (πρβλ. απόφαση της 13ης Νοεμβρίου 2003, *Morgenbesser*, C-313/01, EU:C:2003:612, σκέψεις 43 και 60).
- 24 Επιπλέον, υπενθυμίζεται ότι, ελλείψει εναρμονίσεως των προϋποθέσεων προσβάσεως σε ορισμένο επάγγελμα, τα κράτη μέλη δύνανται να καθορίζουν τις γνώσεις και τα προσόντα που απαιτούνται για την άσκηση του επαγγέλματος αυτού και να απαιτούν την προσκόμιση διπλώματος το οποίο να πιστοποιεί ότι ο ενδιαφερόμενος κατέχει τις σχετικές γνώσεις και τα σχετικά προσόντα (βλ. αποφάσεις της 10ης Δεκεμβρίου 2009, *Pešla*, C-345/08, EU:C:2009:771, σκέψη 34, και της 6ης Οκτωβρίου 2015, *Brouillard*, C-298/14, EU:C:2015:652, σκέψη 48).

- 25 Δεδομένου ότι, μέχρι σήμερα, δεν έχουν εναρμονισθεί σε επίπεδο Ένωσης οι προϋποθέσεις για την πρόσβαση στο δικηγορικό επάγγελμα ενός προσώπου όπως η Α. Ονοφρεί, η οποία δεν έχει σε κανένα κράτος μέλος το δικαίωμα να ασκήσει το επάγγελμα αυτό, τα κράτη μέλη εξακολουθούν να είναι αρμόδια για τον καθορισμό των προϋποθέσεων αυτών.
- 26 Από τα ανωτέρω έπεται ότι το δίκαιο της Ένωσης δεν αντιτίθεται στην κανονιστική ρύθμιση κράτους μέλους η οποία εξαρτά την πρόσβαση στο δικηγορικό επάγγελμα από την κατοχή των γνώσεων και των προσόντων που κρίνονται αναγκαία.
- 27 Εντούτοις, τα κράτη μέλη πρέπει να ασκούν τις αρμοδιότητές τους στον τομέα αυτό σεβόμενα τις θεμελιώδεις ελευθερίες τις οποίες κατοχυρώνει η Συνθήκη ΛΕΕ και οι εθνικές διατάξεις που θεσπίζονται συναφώς δεν πρέπει να αποτελούν αδικαιολόγητο εμπόδιο στην πραγματική άσκηση των θεμελιωδών ελευθεριών τις οποίες κατοχυρώνουν τα άρθρα 45 και 49 ΣΛΕΕ (πρβλ. απόφαση της 10ης Δεκεμβρίου 2009, Peśla, C-345/08, EU:C:2009:771, σκέψη 35).
- 28 Το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι η ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων δεν θα υλοποιούνταν πλήρως αν τα κράτη μέλη μπορούσαν να αρνούνται την υπαγωγή στις εν λόγω διατάξεις των πολιτών τους εκείνων οι οποίοι έχουν κάνει χρήση των δυνατοτήτων που προβλέπονται από το δίκαιο της Ένωσης και οι οποίοι έχουν αποκτήσει, χάρη στις δυνατότητες αυτές, επαγγελματικά προσόντα σε κράτος μέλος διαφορετικό από εκείνο του οποίου έχουν την ιθαγένεια (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 2015, Brouillard, C-298/14, EU:C:2015:652, σκέψη 27).
- 29 Η ίδια λογική ισχύει επίσης στην περίπτωση που υπήκοος ορισμένου κράτους μέλους, ο οποίος έχει σπουδάσει και διαμείνει σε άλλο κράτος μέλος, έχει αποκτήσει, σε διαφορετικό κράτος μέλος από τα δύο προαναφερθέντα, επαγγελματική πείρα την οποία σκοπεύει να επικαλεσθεί εντός του κράτους μέλους στο οποίο σπούδασε και διέμεινε (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 2015, Brouillard, C-298/14, EU:C:2015:652, σκέψη 27).
- 30 Επομένως, διαπιστώνεται ότι τα άρθρα 45 και 49 ΣΛΕΕ αντιτίθενται, κατ' αρχήν, σε εθνικό μέτρο, σχετικό με τις προϋποθέσεις συνεκτιμήσεως, για την πρόσβαση στο επάγγελμα του δικηγόρου, επαγγελματικής πείρας κτηθείσας σε κράτος μέλος διαφορετικό από το κράτος μέλος που έλαβε το μέτρο αυτό, το οποίο ενδέχεται να παρακωλύσει ή να καταστήσει λιγότερο ελκυστική την άσκηση, από τους υπηκόους της Ένωσης, συμπεριλαμβανομένων των υπηκόων του κράτους μέλους που έλαβε το εν λόγω μέτρο, των θεμελιωδών ελευθεριών που κατοχυρώνει η Συνθήκη ΛΕΕ.
- 31 Δεδομένου, όμως, ότι, όπως εκτέθηκε στη σκέψη 22 της παρούσας αποφάσεως, η γαλλική κανονιστική ρύθμιση εξαρτά τη δυνατότητα χρήσεως του διαύλου που επιτρέπει την πρόσβαση στο επάγγελμα του δικηγόρου, είτε υπό την ιδιότητα του μισθωτού είτε του ελεύθερου επαγγελματία, χωρίς τη θεωρητική και πρακτική εκπαίδευση από τα περιφερειακά κέντρα επαγγελματικής κατάρτισεως και χωρίς το πιστοποιητικό επάρκειας για το επάγγελμα του δικηγόρου, από τις τρεις προϋποθέσεις που υπενθυμίζονται στην εν λόγω σκέψη, η ρύθμιση αυτή συνιστά πράγματι μέτρο ικανό να παρακωλύσει ή να καταστήσει λιγότερο ελκυστική την άσκηση, από τους υπηκόους της Ένωσης, περιλαμβανομένων των υπηκόων του κράτους μέλους που έλαβε το μέτρο, των θεμελιωδών ελευθεριών που κατοχυρώνει η Συνθήκη ΛΕΕ, όπως οι προβλεπόμενες στα άρθρα 45 και 49 ΣΛΕΕ.
- 32 Κανένας περιορισμός της ελευθερίας εγκαταστάσεως δεν επιτρέπεται, εκτός αν, πρώτον, δικαιολογείται από επιτακτικό λόγο γενικού συμφέροντος και, δεύτερον, συνάδει με την αρχή της αναλογικότητας, όπερ προϋποθέτει ότι είναι κατάλληλος να διασφαλίσει, κατά τρόπο συνεπή και συστηματικό, την υλοποίηση του επιδιωκόμενου σκοπού και ότι δεν βαίνει πέραν του μέτρου που είναι αναγκαίο για την επίτευξη του σκοπού αυτού [πρβλ. αποφάσεις της 17ης Νοεμβρίου 2009, Presidente del Consiglio dei Ministri, C-169/08, EU:C:2009:709, σκέψη 42 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία, και της 6ης Οκτωβρίου 2020, Επιτροπή κατά Ουγγαρίας (Τριτοβάθμια εκπαίδευση), C-66/18, EU:C:2020:792, σκέψη 178 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία].

- 33 Το Διοικητικό Συμβούλιο του Δικηγορικού Συλλόγου Παρισιού και ο πρόεδρος του Δικηγορικού Συλλόγου Παρισιού, καθώς και η Γαλλική Κυβέρνηση υποστηρίζουν, κατ' ουσίαν, ότι το επίμαχο στην κύρια δίκη εθνικό μέτρο δικαιολογείται από επιτακτικούς λόγους γενικού συμφέροντος σχετικούς με την προστασία των αποδεκτών των νομικών υπηρεσιών και την ορθή απονομή της δικαιοσύνης. Η Γαλλική Κυβέρνηση παρατηρεί, ειδικότερα, ότι οι υπομνησθείσες στη σκέψη 22 της παρούσας αποφάσεως προϋποθέσεις, από τις οποίες η γαλλική κανονιστική ρύθμιση εξαρτά την πρόσβαση στο επάγγελμα του δικηγόρου με απαλλαγή από την υποχρέωση αποκτήσεως του πιστοποιητικού επάρκειας για την άσκηση του δικηγορικού επαγγέλματος, είναι κατάλληλες για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού και είναι αναγκαίες προς τούτο. Πράγματι, δεδομένου ότι οι ιδιώτες δεν είναι σε θέση να ελέγχουν οι ίδιοι την ποιότητα των παρεχομένων υπηρεσιών, εναπόκειται επομένως στον νομοθέτη να δημιουργήσει τις προϋποθέσεις για υπηρεσίες υψηλής ποιότητας, προκειμένου να διασφαλίσει την προστασία των ιδιωτών. Ομοίως, τα δικαστήρια, για να λειτουργούν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο, θα πρέπει να διαθέτουν αξιόπιστους, εκπαιδευμένους και ικανούς συμπράττοντες λειτουργούς της δικαιοσύνης.
- 34 Συναφώς, επισημαίνεται ότι, αφενός, η προστασία των καταναλωτών, ιδίως των αποδεκτών των νομικών υπηρεσιών που παρέχονται από συμπράττοντες λειτουργούς της δικαιοσύνης, και, αφετέρου, η ορθή απονομή της δικαιοσύνης αποτελούν σκοπούς που συγκαταλέγονται μεταξύ εκείνων που μπορούν να θεωρηθούν ως επιτακτικοί λόγοι γενικού συμφέροντος, ικανοί να δικαιολογήσουν περιορισμούς τόσο της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών (απόφαση της 18ης Μαΐου 2017, *Lahorgue*, C-99/16, EU:C:2017:391, σκέψη 34), όσο και, σύμφωνα με τα όσα επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 66 των προτάσεών του, της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων και της ελευθερίας εγκαταστάσεως (πρβλ. αποφάσεις της 12ης Ιουλίου 1984, *Klopp*, 107/83, EU:C:1984:270, σκέψη 20, και της 19ης Φεβρουαρίου 2002, *Wouters* κ.λπ., C-309/99, EU:C:2002:98, σκέψη 122).
- 35 Οι προϋποθέσεις υπό τις οποίες η γαλλική κανονιστική ρύθμιση απαλλάσσει, μεταξύ άλλων, τους κατόχους πτυχίου νομικής ή τίτλων ή διπλωμάτων που αναγνωρίζονται ως ισότιμα για την άσκηση του επαγγέλματος του δικηγόρου από την απόκτηση του πιστοποιητικού επάρκειας για το επάγγελμα αυτό, ήτοι να προέρχονται από τη γαλλική δημόσια διοίκηση, να έχουν ασκήσει καθήκοντα στη Γαλλία ως υπάλληλοι της διοίκησης αυτής και να έχουν πρακτική ενασχόληση με το γαλλικό δίκαιο, δεν είναι, αυτές καθαυτές, ακατάλληλες για τη διασφάλιση της επιτεξεως των σκοπών που συνίστανται τόσο στην προστασία των αποδεκτών των νομικών υπηρεσιών όσο και στην ορθή απονομή της δικαιοσύνης.
- 36 Εντούτοις, όσον αφορά τον αναλογικό χαρακτήρα των προϋποθέσεων αυτών, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι, εφόσον σκοπούν να εξασφαλίσουν, όπως προκύπτει από τη δικογραφία που έχει στη διάθεσή του το Δικαστήριο, ότι ο δικηγόρος έχει ικανοποιητική γνώση του εθνικού δικαίου προς διασφάλιση των σκοπών τόσο της προστασίας των αποδεκτών των νομικών υπηρεσιών όσο και της ορθής απονομής της δικαιοσύνης, οι προϋποθέσεις ότι ο υποψήφιος πρέπει να προέρχεται από τη γαλλική δημόσια διοίκηση και πρέπει να έχει ασκήσει τα καθήκοντά του στη Γαλλία ως υπάλληλος της διοίκησης αυτής υπερβαίνουν το αναγκαίο μέτρο για την επίτευξη των σκοπών αυτών. Εν προκειμένω, δεν μπορεί να αποκλειστεί εκ των προτέρων ότι υποψήφιος προερχόμενος από άλλη δημόσια διοίκηση πλην της γαλλικής, ιδίως από τη δημόσια διοίκηση της Ένωσης, όπως η Α. Ονοφρεί, έχει ασχοληθεί στην πράξη με το γαλλικό δίκαιο κατά τρόπον ώστε να έχει αποκτήσει ικανοποιητική γνώση του δικαίου αυτού, κατά μείζονα λόγο εφόσον, όπως προκύπτει από την απόφαση περί παραπομπής, η επίμαχη στην κύρια δίκη εθνική κανονιστική ρύθμιση δεν επιβάλλει, για την εξέταση αιτήσεως απαλλαγής από την υποχρέωση επαγγελματικής κατάρτισης και αποκτήσεως σχετικού τίτλου, τη γνώση, από τον υποψήφιο, κανενός τομέα του εθνικού δικαίου ο οποίος να αφορά ειδικώς την οργάνωση των εθνικών δικαστηρίων ή την ενώπιόν τους διαδικασία.
- 37 Όσον αφορά την προϋπόθεση ότι ο υποψήφιος πρέπει να έχει ασχοληθεί στην πράξη με το γαλλικό δίκαιο, επισημαίνεται ότι ένα κράτος μέλος δικαιούται, εν πάση περιπτώσει, όταν προσδιορίζει τις γνώσεις που είναι αναγκαίες για την άσκηση του δικηγορικού επαγγέλματος, να απαιτεί ικανοποιητική γνώση του εθνικού δικαίου, δεδομένου ότι το δικαίωμα ασκήσεως του επαγγέλματος

αυτού περιλαμβάνει τη δυνατότητα παροχής συμβουλών ή αρωγής σχετικά με το εθνικό δίκαιο (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση της 10ης Δεκεμβρίου 2009, *Peśla*, C-345/08, EU:C:2009:771, σκέψη 46, και πρβλ. απόφαση της 22ας Δεκεμβρίου 2010, *Koller*, C-118/09, EU:C:2010:805, σκέψη 39).

- 38 Επομένως, ο Γάλλος νομοθέτης είχε την ευχέρεια να καθορίσει αυτοτελώς τις ποιοτικές προδιαγραφές του στον τομέα αυτό και, ως εκ τούτου, να θεωρήσει ότι η ικανοποιητική γνώση του γαλλικού δικαίου, η οποία παρέχει το δικαίωμα ασκήσεως του δικηγορικού επαγγέλματος, μπορεί να αποκτηθεί με την πρακτική ενασχόληση με το δίκαιο αυτό επί οκτώ τουλάχιστον έτη.
- 39 Στο πλαίσιο αυτό, μέτρο κατά το οποίο αποκλείεται να αποκτηθεί ικανοποιητική γνώση του γαλλικού δικαίου, η οποία παρέχει το δικαίωμα ασκήσεως του δικηγορικού επαγγέλματος, με την πρακτική ενασχόληση με το δίκαιο της Ένωσης και μόνο δεν μπορεί να θεωρηθεί δυσανάλογο σε σχέση με τους σκοπούς που μνημονεύθηκαν στη σκέψη 35 της παρούσας αποφάσεως, εφόσον δεν αποκλείει τη συνεκτίμηση των σχετικών τομέων στους οποίους ο ενδιαφερόμενος εργάστηκε σε δημόσια διοίκηση διαφορετική από τη γαλλική.
- 40 Ειδικότερα, όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας στα σημεία 77 και 78 των προτάσεών του, στο πλαίσιο της δραστηριότητάς του σε ευρωπαϊκό θεσμικό όργανο, ένας μόνιμος ή μη μόνιμος υπάλληλος μπορεί να κληθεί να ασκήσει καθήκοντα που συνδέονται στενά με το εθνικό δίκαιο των κρατών μελών.
- 41 Κατόπιν τούτου, υπογραμμίζεται ότι για την πρακτική αποτελεσματικότητα των άρθρων 45 και 49 ΣΛΕΕ δεν απαιτείται να εξαρτάται η πρόσβαση σε επαγγελματική δραστηριότητα εντός κράτους μέλους από λιγότερο αυστηρές απαιτήσεις σε σχέση με τις επιβαλλόμενες σε πρόσωπα τα οποία δεν άσκησαν τις ελευθερίες κυκλοφορίας τους (πρβλ. απόφαση της 10ης Δεκεμβρίου 2009, *Peśla*, C-345/08, EU:C:2009:771, σκέψη 50).
- 42 Λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των ανωτέρω σκέψεων, στα υποβληθέντα προδικαστικά ερωτήματα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι τα άρθρα 45 ΣΛΕΕ και 49 ΣΛΕΕ έχουν την έννοια ότι:
- αντιτίθενται σε εθνική κανονιστική ρύθμιση δυνάμει της οποίας το ευεργέτημα της απαλλαγής από τις προϋποθέσεις επαγγελματικής καταρτίσεως και αποκτήσεως του πιστοποιητικού επάρκειας για το δικηγορικό επάγγελμα προβλέπεται, κατ' αρχήν, για ορισμένους υπαλλήλους της δημόσιας διοικήσεως κράτους μέλους που έχουν ασκήσει καθήκοντα στο ίδιο κράτος μέλος, υπό την ιδιότητά τους αυτή, σε διοικητική αρχή ή δημόσια υπηρεσία ή σε διεθνή οργανισμό και αποκλείονται από το ευεργέτημα της απαλλαγής αυτής οι μόνιμοι, μη μόνιμοι ή πρώην υπάλληλοι της δημόσιας διοίκησης της Ευρωπαϊκής Ένωσης οι οποίοι έχουν ασκήσει καθήκοντα υπό την ιδιότητα αυτή εκτός της γαλλικής επικράτειας·
 - δεν αντιτίθενται σε εθνική ρύθμιση δυνάμει της οποίας το ευεργέτημα μιας τέτοιας απαλλαγής εξαρτάται από την προϋπόθεση να έχει ασκήσει ο ενδιαφερόμενος νομικής φύσεως δραστηριότητες στον τομέα του εθνικού δικαίου και αποκλείονται από το ευεργέτημα της απαλλαγής αυτής οι μόνιμοι, μη μόνιμοι ή πρώην υπάλληλοι της δημόσιας διοίκησης της Ευρωπαϊκής Ένωσης οι οποίοι έχουν ασκήσει υπό την ιδιότητα αυτή νομικής φύσεως δραστηριότητες σε έναν ή περισσότερους τομείς που εμπίπτουν στο δίκαιο της Ένωσης, υπό την προϋπόθεση ότι δεν αποκλείεται η συνεκτίμηση των νομικής φύσεως δραστηριοτήτων που συνεπάγονται την πρακτική ενασχόληση με το εθνικό δίκαιο.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 43 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (πρώτο τμήμα) αποφαινεται:

Τα άρθρα 45 ΣΛΕΕ και 49 ΣΛΕΕ έχουν την έννοια ότι:

- αντιτίθενται σε εθνική κανονιστική ρύθμιση δυνάμει της οποίας το ευεργέτημα της απαλλαγής από τις προϋποθέσεις επαγγελματικής κατάρτισης και αποκτήσεως του πιστοποιητικού επάρκειας για το δικηγορικό επάγγελμα προβλέπεται, κατ' αρχήν, για ορισμένους υπαλλήλους της δημόσιας διοικήσεως κράτους μέλους που έχουν ασκήσει καθήκοντα στο ίδιο κράτος μέλος, υπό την ιδιότητά τους αυτή, σε διοικητική αρχή ή δημόσια υπηρεσία ή σε διεθνή οργανισμό και αποκλείονται από το ευεργέτημα της απαλλαγής αυτής οι μόνιμοι, μη μόνιμοι ή πρώην υπάλληλοι της δημόσιας διοίκησης της Ευρωπαϊκής Ένωσης οι οποίοι έχουν ασκήσει καθήκοντα υπό την ιδιότητα αυτή εκτός της γαλλικής επικράτειας·
- δεν αντιτίθενται σε εθνική ρύθμιση δυνάμει της οποίας το ευεργέτημα μιας τέτοιας απαλλαγής εξαρτάται από την προϋπόθεση να έχει ασκήσει ο ενδιαφερόμενος νομικής φύσεως δραστηριότητες στον τομέα του εθνικού δικαίου και αποκλείονται από το ευεργέτημα της απαλλαγής αυτής οι μόνιμοι, μη μόνιμοι ή πρώην υπάλληλοι της δημόσιας διοίκησης της Ευρωπαϊκής Ένωσης οι οποίοι έχουν ασκήσει υπό την ιδιότητα αυτή νομικής φύσεως δραστηριότητες σε έναν ή περισσότερους τομείς που εμπίπτουν στο δίκαιο της Ένωσης, υπό την προϋπόθεση ότι δεν αποκλείεται η συνεκτίμηση των νομικής φύσεως δραστηριοτήτων που συνεπάγονται την πρακτική ενασχόληση με το εθνικό δίκαιο.

(υπογραφές)